

LA HUMANITAT UN PATRIMONI DE TOTS

Sr. Federico Mayor Zaragoza

president de la Fundació Cultura de Paz i ex-director general de la Unesco.

Sr. Esteve Mach

Introducció al Sr. Federico Mayor

He de dir unes paraules d'introducció, que no pas de presentació perquè, òbviament, és innecessària del Sr. Federico Mayor.

Les primeres d'aquestes paraules han de ser d'agraïment per acceptar d'estar aquí entre nosaltres avui i per dir com ens sentim honorats de què vulgui compartir aquestes jornades i els objectius pedagògics que les inspiren.

Les segones, pretenen remarcar uns aspectes de la persona i de la seva tasca.

El Sr. Federico Mayor és, fins on es pot dir humanament d'una persona, un home complet. Resumint-ho molt de pressa: és **un científic, és un polític, és un home de pensament, és un humanista**. Com a científic ha publicat nombroses comunicacions a tot arreu, publicacions de tot tipus, ha fet i fa d'investigador, és catedràtic de bioquímica i de biologia, president de nombroses associacions i instituts tècnics, membre de nombroses acadèmies d'aquí i de fora d'aquí, Rector d'universitat, Doctor Honoris Causa de molts llocs. No estic prenent fer un currículum apressat sinó, simplement, donar un cert testimoni d'això que estic dient.

Com a polític ha estat diputat a l'Estat Espanyol, al Parlament Europeu, Ministre d'Educació i Ciència, Director General de la UNESCO durant 12 anys. Com a home de pensament, - a mi m'agrada més aquesta paraula perquè la trobo més completa que la d'intel·lectual -, i humanista, plantejant-se sempre els problemes del món global i també les alternatives d'actuació. Amb llibres com "Un món nou", "La memòria del futur", "Nova Pàgina", que recullen aquests posicionaments.

Les reflexions que és capaç d'elaborar una persona que s'ha endinsat en els diferents dominis de la teoria i de la pràctica, de l'anàlisi i de la síntesi, del pensament i de l'acció en camps tan diversos no són, òbviament, les mateixes reflexions que elaboraria un especialista. **Tenen una gran riquesa pel fet de ser formulades des d'una perspectiva global**. No hi ha dubte que calen els especialistes, però la UNESCO pot ser testimoni, ella mateixa, d'una voluntat integradora de, si més no els àmbits humanístic i científic com una garantia de què l'activitat sigui eficaç en el món d'avui. L'any 1945 la UNESCO encara es deia UNECO, però el mateix any, la bomba d'Hiroshima va fer reflexionar d'una manera molt ràpida i va fer madurar moltes consciències fins a obligar a afegir-hi la **S**, que és la inicial anglesa de *Science*, de Ciència.

És normal que cultura, educació i ciència no siguin dominis habituals per a una mateixa persona, com és el cas del Sr. Federico Mayor. Quan això no és així, s'imposa la col·laboració, perquè aquesta integració s'ha d'aconseguir sempre. També en la pròpia UNESCO hi ha un exemple molt interessant: els principis fonamentals comencen amb aquella afirmació tan coneguda que diu: "Atès que les guerres comencen en la ment de les persones, és a la ment de les persones on s'han d'edificar els baluards de la pau". Però potser no és tan conegut el fet que per fer aquesta formulació van ser necessàries dues persones: una era un polític i l'altra era un poeta. El polític va ser el Sr. Clement Adley, que havia sigut primer ministre del Regne Unit; el poeta era Archivald McLeigh, nord-americà. Aquesta redacció resumeix un esperit que té per base l'home com a origen i com a destinatari de tota activitat.

La vocació de la UNESCO, afirmava un exdirector general, no és utilitària sinó ètica. Per a la UNESCO l'educació, la ciència, la cultura i la informació no són fins en ells mateixos, sinó els mitjans d'una empresa espiritual i d'un esforç moral que constitueixen la seva veritable missió.

Tots els grans pedagogs ho han dit, tots han posat la persona abans que els coneixements. La trajectòria d'aquestes jornades de pedagogia dona testimoni de què les hem orientades sempre a promoure una pedagogia creativa, tenint per base l'experiència viscuda de nois i noies, de cara a desenvolupar una actitud davant de la vida que depassi, de molt, la temàtica del patrimoni monumental.

El Sr. Federico Mayor ha donat sempre una vessant pedagògica a la seva tasca: tant a la UNESCO, com ara a la Fundación Cultura de Paz, utilitzant els coneixements privilegiats que li han donat el tracte amb tants d'intel·lectuals, caps d'estat, o les visites a centenars de països. Per això li vam demanar que vingués.

En el seu discurs de presa de possessió de director general de la UNESCO, ara fa aproximadament 15 anys, deia: "l'home no neix, es fa. Es fa per la formació a les mans d'aquests artesans que, a tot el món, porten a terme el programa més difícil, el més transcendent: els mestres. Als que vull evocar avui aquí i que tindrè presents tots els dies del meu mandat."

Doncs bé, senyor Mayor, avui els té aquí al davant. Han vingut a escoltar el seu missatge.

La humanitat, un patrimoni de tots

Sr. Mayor Zaragoza

En primer lloc vull agrair aquest gran promotor i provocador del coneixement del patrimoni, de la pedagogia del patrimoni monumental que és el Sr. Esteve Mach i Bosch. Li vull agrair que em doni aquesta possibilitat de dirigir-me a qui són els grans artesans de la formació dels joves, els que un dia, al seu torn, amb aquesta formació –és d'esperar– hauran de construir un esdevenidor diferent als dies turbulents que avui estem vivint.

Els parlaré de la Humanitat, un patrimoni de tots.

A la carta que em va escriure l'Esteve Mach es referia: a mestres, a professors de primària i de segona ensenyança, a aquestes jornades de pedagogia del patrimoni monumental, com a eines i idees per apropar els joves al coneixement i estima del patrimoni monumental i, amb ell, a la nostra història. És a dir, es tracta de conèixer bé les nostres arrels, conèixer el passat. Conèixer el passat i conservar-lo, però sobretot, sobretot, a mi és un tema que em preocupa molt, sobretot el que hem de tenir és memòria del futur.

La memòria del passat és necessària precisament per fer aquest disseny diferent del futur. I aquesta és una idea que em preocupa tant que, com ja ha dit el propi Esteve Mach en presentar-me, vaig escriure un llibre que es diu Memòria del futur. Perquè, efectivament, a vegades mirem massa cap enrere, i en comptes d'aprofitar les lliçons d'aquesta mirada permanent pel que hem estat, pel que hem sigut capaços de crear, en comptes de treure aquestes lliçons i aplicar-les per aquest disseny d'un esdevenidor diferent, ens quedem aquí. Ens quedem a vegades justificant el present, –a vegades no justificable– i, en canvi, no apliquem el resultat d'aquesta manera especial de mirar les coses. Aquesta manera especial que avui hem vist.

Jo he de dir-los que m'han encantat aquests contes, i m'ha encantat la intervenció del senyor Yves Hanosset, perquè ens fan veure aquesta realitat d'una manera diferent. I, per tant, ens fa pensar d'una manera diferent. I això es pot aplicar a tot. Es pot aplicar també a la ciència.

Recordo –ho he contat moltes vegades– quan vaig tenir l'honor de treballar durant dos anys a Oxford amb un gran premi Nobel de bioquímica. Recordo que jo estava utilitzant els seus equips: el que ell tenia i que jo no tenia –en aquell moment era catedràtic a Granada– i un dia, era un divendres, ja tard, va veure el llumencès on jo treballava. Ell va anar a buscar alguna cosa que s'havia oblidat al seu despatx i va veure la llum del meu laboratori. Em va venir a trobar i em va dir "què fa vostè aquí?" i li vaig dir: "Estic mirant. Estic mirant amb els equips que vostè té, amb les eines que vostè té, amb els instruments que vostè té i que jo no tinc." I em va dir: "A partir d'ara, els divendres tampoc no treballarà. Vostè treballa massa, vostè veu massa coses, però després –i això els passa molt– després no té temps per pensar en el que ha vist".

Em va dir quelcom que després jo he passat a tots els que han treballat amb mi, tots els meus col·laboradors, i ha estat enormement important per a la nostra recerca científica. Em va dir "Investigar és veure coses que els altres també poden veure, i pensar el que ningú no ha pensat."

Doncs jo avui he vist que, efectivament, el que es vol és que cadascú vagi descobrint, no allò que els altres ja han descobert, sinó que hi hagi també aquesta aportació personal: veure les coses de tal manera que puguem contribuir a aquesta imatge diferent. Aquesta contribució personal, no només per interpretar el passat, sinó per construir d'una manera diferent el futur.

L'experiència de tots els mestres, l'experiència de totes les persones, és el gran tresor que tenim i que a vegades no sabem utilitzar. No sabem utilitzar perquè, com que anem sempre de pressa, com que no tenim temps per pensar... sempre pensem que hem de decidir avui... que hem de prendre decisions ara... No estem, a vegades, preparats, no hem tingut la serenitat suficient per anar pensant quines haurien de ser les mesures que s'haurien d'aplicar. I aquí també els puc dir que durant els anys, sobretot, que he tingut l'honor de dirigir la UNESCO, m'ha anat tan bé escoltar!... demanar als altres "doni'm el secret, doni'm el tresor de la seva pròpia vida, la seva experiència; vostè, com a mestre, què em diria, què faria aquí? I tot això, amb aquesta actitud d'escoltar dels que han viscut durant molts anys fent una cosa, i que, per tant, han tingut ocasió de pensar moltes vegades i donar moltes voltes; amb aquesta capacitat distintiva de l'espècie humana, que és la capacitat de pensar i de crear.

Tot això ho he fet perquè vaig tenir –i ho he contat moltes vegades– un moment molt important, al començament d'aquests 12 anys de director general de la UNESCO, a l'Àfrica. Jo l'Àfrica, l'estimo. I l'estimo perquè allí, aquesta gent que pateix, aquesta gent que té tantes dificultats, té temps per pensar.

A més ja saben que la dificultat és la que et fa pensar. No hi ha res pitjor que la instal·lació, que la comoditat. Si no hi ha tensió humana, si no hi ha passió humana, si no hi ha compassió humana, poc a poc ens instal·lem, poc a poc ens fem dòcils, poc a poc ja no pensem...

Ho ha dit en Jesús Massip, aquest gran poeta, encara viu, del Baix Ebre: "Les hores tornaran i ens trobaran fets i dòcils. Ens troben fets i dòcils." Ja no pensem. No hi ha creació si no hi ha tensió. Deia José Martí: "De la desventura nace el verso" i vosaltres ja sabeu, també, quantes vegades hem recordat aquest proverbi que diu: "Es precisamente la dificultad que aguza el ingenio".

És la dificultat la que ens fa pensar; ens fa donar voltes, ens fa trobar sortides. Si estem instal·lats, si no tenim aquesta tensió humana, si no tenim aquesta compassió, si no volem saber el nostre passat, si no volem contribuir a construir un futur diferent, en aquest moment no hi ha creativitat. En aquest moment només hi ha calma.

I a vegades ens pensem que ja ho sabem tot i prenem les mesures sense consultar, sense utilitzar aquest tresor fantàstic que és l'experiència dels mestres, que és l'experiència de cadascú, de la vida de cadascú.

Què és el que tenim nosaltres? La nostra vida. És l'únic que podem donar, és l'únic que podem dir "miri, jo he pensat això i he arribat a aquesta conclusió".

Doncs bé, els deia que en aquest continent que té, potser, menys informació que nosaltres, però té aquesta saviesa tan gran perquè tenen tantes oportunitats, a vegades forçats per unes condicions de vida molt difícils, per pensar, va ser on, precisament, una mestra -les dones, normalment s'han atrevit més a dir-me coses, i a dir-me que no, que els homes- em va fer adonar d'una cosa molt important.

Vam arribar a Ouagadougou, a Burkina Fasso, i ja es poden imaginar: el president de Burkina, el ministre de cultura, el ministre d'educació, els meus assessors, els experts, tots erem allí. I vam estar parlant, amb la millor bona fe, de la reforma educativa que necessitava aquell país d'Àfrica com el gran objectiu educatiu, i aquella mestra ens mirava, d'una part amb molta amistat i molt afecte perquè ella estava finalment contenta de què estiguéssim allí. Però ens mirava amb certa ironia. I quan va acabar em va dir: "Vol venir, un moment?" i em va dir: "Escolti, miri, a mi m'ha agradat. M'ha agradat el que s'ha dit i m'ha agradat el que vostè ha dit. Però per què la UNESCO i Unicef, per què les organitzacions no governamentals vénen sempre aquí a donar-nos consells en comptes de venir a rebre'ls? Vaig quedar..."

Tenia tota la raó. Perquè hi anàvem nosaltres? Qui som nosaltres per arribar a aquella escola i en comptes de dir a aquella mestra que feia 25 anys, com em va recordar, que estaven allí, en comptes de dir-li, em vol dir quina és la seva manera de veure les coses, vostè què faria?, vostè que té el secret d'aquesta experiència fantàstica, que és la seva pròpia vida, digui'm el que hem de fer.

Aquell moment em va impressionar tant que vaig dir, no! ara canviarem!. I quan vaig arribar a París vaig reunir tots els directors i els vaig dir: "Ja poden posar els manuals de la UNESCO a la biblioteca. No els llencin però posin-los a la biblioteca. És el passat. A partir d'ara, el que hem de fer és consultar els mestres". I aquesta serà la *UNESCO de l'écoute*.

Hem d'escoltar aquesta experiència dels mestres, de les mestres, perquè és aquí on hi ha la possible solució, i no en una sèrie –si volen– de dibuixos o plànols de laboratori, fets amb molta bona fe, però a vegades amb òptiques molt diferents, les òptiques gairebé sempre dels més poderosos, d'aquests països que estan més desenvolupats en alguns aspectes..., sobretot materials.

Bé, doncs això és el que els volia dir. Els volia dir que ho acabem de veure. Ho acabem de veure en aquests contes. El que hem de fer és demanar a aquells que estan vivint cada dia amb els nens, amb les nenes, amb els joves, què farien.

I això ho hem de portar després a una mesura de govern, ho hem de portar precisament en benefici de tots els ciutadans.

Per això són tan bons aquests espais. Encara que no fessin res. Encara que no hi haguessin aquí conferenciants com els que jo acabo d'escoltar. Només l'intercanvi entre vostès, només amb l'intercanvi dels mestres i les mestres, només amb l'intercanvi d'experiències d'una vida i d'una altra, només amb això, aquests espais, aquestes interfases són tan riques que, només amb això, ja en tindríem prou, ja hauríem aconseguit quelcom enormement important.

Es parla sobretot de patrimoni monumental. El patrimoni cultural que es veu o que es pot veure.

Que es pot veure, com veiem, de diferents maneres. Es parla sobretot de monuments; de monuments de pedra que són visibles avui, s'han conservat. Uns altres encara són visibles en una petita part... quan un veu, per exemple, aquesta cosa fantàstica del Tikal a Guatemala i dius, bé, hem vist..., coneixem el 8% i ens queda el 92% que encara està amagat... però els veurem perquè són de pedra i es poden conservar. Els veurem, els tenim.

Però jo penso sempre: i tota la creativitat que no hem vist avui i que no veurem mai? Què ha passat amb totes les escultures fetes, per exemple, fetes amb fusta? Què ha passat amb tota la música que s'ha inventat i que mai no escoltarem perquè no s'escrivia?. Ja saben que el pentagrama va arribar molt tard, i va arribar només a una part del món.

Què ha passat amb tots els contes com els que acabem d'escoltar, que s'han contat i que encara es conten avui a Marrakech?, ja saben que precisament a proposta d'en Goytisolo vam començar aquest reconeixement del que es pot dir el patrimoni immaterial? Perquè és tan fantàstic!. Però, clar, si podem escoltar aquests contes és perquè s'han anat passant de pares a fills i s'han anat passant de generacions en generacions, i ens han arribat... però tanta música s'ha quedat pel camí, s'han quedat tants de contes pel camí, tants de poemes, tants de versos fantàstics, tanta creativitat que no ens arriba, aquella que ens arriba, que sobretot és la de pedra, y és la monumental, aquesta l'hem de conservar molt especialment, però hem de pensar en tota l'altra.

Hem de pensar en aquesta que ha sigut, com deia aquell amic francès, l'Edgar Morin, deia "*c'est la beauté de l'éphémère*", és la bellesa del que passa molt ràpidament però que ha existit i que ha sigut un acte de creativitat fantàstica que de moment ja no la podem veure perquè ja ha passat.

Recordo sempre un gran personatge africà, en Hampaté Bâ, que un dia al consell executiu de la UNESCO deia: "A Àfrica, quan una persona vella mor, una biblioteca es crema". Perquè tota aquesta creativitat, tota aquesta literatura africana es passava de generació en generació. No s'escrivia.

Ho dic perquè és molt important que tinguem present molt conscientment aquest patrimoni imaginari, aquestes escultures que mai no han arribat a nosaltres, aquests poemes que mai no podem escoltar, aquests contes de la plaça de Marrakech, que ara hem reconegut com a patrimoni de la Humanitat perquè encara es segueixen contant.

I hem de tenir tota aquesta creativitat perquè aquesta capacitat de crear és la desmesura de la condició humana. Aquesta és la nostra esperança perquè és el que fa que no sigui fatalista la nostra vida. Si no ja diríem, com avui podem dir de tots els éssers vius excepte els humans que, ja podem predir el que faran perquè, com saben, hem descobert la llengua de la vida, hem descobert l'idioma de la vida. I en el moment en què hem desxifrat aquest llenguatge, avui ja podem saber què és el que passarà. **I tot passa d'una manera lineal: el comportament de tots els éssers vius, excepte l'espècie humana, perquè té aquesta capacitat d'inventar, de crear, d'imaginar, de fer el contrari al que esperàvem que es faria.**

I, precisament per això hi ha esperança, i precisament per això no hi ha determinisme, i precisament per això hi ha llibertat. Hi ha llibertat quan estem en aquest punt intermediari entre

llums i ombres, entre les certes i les incertituds, en aquest punt exacte la condició humana és capaç de crear, és a dir, de fer aquesta desmesura terrible d'inventar i d'imaginar.

Tenim, doncs, dos tipus ben diferenciats de patrimoni, un patrimoni material, que és un patrimoni cultural i natural i un patrimoni immaterial. En relació amb el patrimoni natural jo recomano a totes les escoles, tots els centres d'ensenyament inclosos els de *legus universitaris*, i recomanaria també que ho tinguessin tots els governants, perquè si són governants de la Terra, que tinguin la carta de la Terra. Ens ha costat molt escriure-la, ens hem hagut de reunir durant vegades i vegades després de Rio de Janeiro per dir: "Hem de fer alguna cosa que transmeti aquesta meravella de la Terra on estem vivint, i que, per cert, estem destressant".

Aquí veuran fins a quin punt aquest és un patrimoni que hem de deixar intacte, perquè com diuen els massai, nosaltres el tenim prestat per lliurar-lo als nostres descendents, i l'hem de conservar. La carta de la Terra diu: la Terra és el patrimoni de tots els qui l'habituen. També ho deia l'Yves Hanosset fa un moment. Aquest és el nostre patrimoni comú. És el patrimoni natural.

La Melina Mercuri, que també s'ha evocat aquí, va ser la que, a partir de l'any 1.982, –era un gran mestissatge d'actriu, de pensadora, de política, de dona que veia una mica més enllà aquesta realitat artística, i per això estava contínuament creant sobre aquella cultura, que a més ella representava aquestes arrels hel·lèniques fantàstiques– va dir: "A més del que tenim com a patrimoni cultural, material, i com a patrimoni que també és material, natural, tenim quelcom que és l'articulació dels dos. Hi ha determinats monuments que per ells mateixos no serien excepcionals. Hi ha patrimonis naturals que per ells mateixos tampoc no serien excepcionals, però l'articulació dels dos, el que ella va dir, el paisatge cultural i natural, aquest sí que seria excepcional.

I així es va introduir, a partir d'aquell moment, una nova modalitat de patrimoni material, que és el que se'n diu el "*Landscape*" o el paisatge.

Per exemple, Sintra: Sintra no hauria tingut mai, per ella mateixa, des d'un punt de vista monumental, el reconeixement de patrimoni de la Humanitat. Però, la Sintra, amb aquesta conjunció natural, artística, històrica, en aquell moment, sí que s'ha reconegut com a patrimoni. Patrimoni material i patrimoni immaterial són importantíssims, al meu mode de veure, per aquests perfils de la pròpia identitat.

L'Esteve Mach em parlava, a la seva carta, del coneixement de cultures i arrels comunes entre els pobles. Això és el que hem de fer, i per conèixer les arrels, no només hem de conèixer els monuments, sinó que hem de conèixer aquest patrimoni immaterial. I dins aquest patrimoni immaterial hi ha un patrimoni que jo vull destacar perquè crec que és essencial, que és el patrimoni lingüístic. Cada llengua, cada llengua és un colossal monument cultural.

En Fèlix Martí, que en el Centre d'UNESCO és un dels copatrocïnadors d'aquestes reunions, i que hi ha dedicat tants esforços, i amb tanta saviesa, avui és un dels capdavaners d'aquesta conservació fonamental de cada llengua.

En Salvador Espriu deia: "Hauré viscut per salvar-vos alguns mots. Hauré viscut per donar sentit a algunes paraules", perquè cada paraula, cada manera d'expressar és l'essència humana que s'ha utilitzat, a diferents parts del món, durant anys i anys s'ha anat construint, s'ha anat perfeccionant, per expressar sentiments i pensaments.

La paraula és fonamental perquè és el resultat de pensar, de crear. La paraula és una capacitat distintiva de l'espècie humana que transmet aquests sentiments i aquests pensaments. La paraula és la veu dintre la comunitat; això és la democràcia. I quan la paraula ja no se sent o ja no s'escolta, no hi ha democràcia. Hi ha una democràcia formal, hi ha els resultats d'uns vots, el que vostès vulguin, però ja no hi ha democràcia.

La democràcia és la veu del poble. La paraula com a remei, la paraula com a forma d'expressió d'aquestes capacitats que són la nostra esperança, que és la capacitat d'inventar coses diferents, de veure-les de maneres diferents.

El silenci, sobretot en moments com l'actual, jo l'he qualificat de delictes. No podem -sobretot els que tenim dintre la nostra vida com a punt de referència fonamental la formació, l'educació-, estar callats.

Jo recordo, a vegades, un poema de Noé Castillo, un poeta de Guatemala, que deia: "Un día, la gente sencilla de mi pueblo irá a ver a los intelectuales y les preguntará por qué callaban cuando la hoguera de nuestro pueblo se extinguía" I això és el que ens diran: per què no parlàvem?

Abans ho hem vist, també, amb l'Yves Hanosset: com es transformava la paraula en espasa. Isaïas ens recomanava que haviem de transformar, precisament, les espases i les llances en

eines per fer créixer els fruits de la terra. I això és el que avui hem de tenir molt present. El patrimoni lingüístic com a patrimoni d'expressió d'una identitat cultural és quelcom que hem de conservar tots, i s'està perdent. És un disbarat el que està passant! Jo avui, parlant d'aquesta humanitat que hem de recuperar, vull parlar, doncs, d'aquest patrimoni lingüístic perquè és un dels aspectes, de les facetes fonamentals d'aquest patrimoni espiritual que hem de saber conservar.

Hi ha un llenguatge de la vida, ja els ho deia abans; ara el coneixem, però també és un patrimoni nostre. I aquest llenguatge de la vida ens ha demostrat quelcom de fantàstic. Ens ha demostrat que tots els éssers vius, des d'un fruit, des d'un raïm, des de qualsevol vegetal a qualsevol animal, insecte, animals de diferents graus, fins arribar a l'espècie humana, tots tenim el llenguatge absolutament igual. És un llenguatge universal. És un llenguatge de formes, de formes fantàstiques, de formes en l'espai.

Avui tot ho interpretem: la salut i la malaltia: la patologia i la fisiologia. Tot ho interpretem en termes de formes que a l'espai són formes complementàries que es poden associar com la clau i el pany, que es poden unir de tal manera que siguin aquestes formes a l'espai les que constitueixen aquest llenguatge universal. Igual que ara ja tenim l'euro, tots els éssers vius, siguin com siguin de complexos, tenen l'ATP, l'*adenosine triphosphate* com la seva moneda de tipus energètic. Aquest llenguatge de la vida també forma part del nostre patrimoni. I al meu entendre, és aquest llenguatge el que pot explicar, - ho està fent i ho farà més - aquesta interpretació de la nostra càrrega genètica, aquesta capacitat única i individual que tampoc es pot afectar, com ara els diré.

Aquest monestir parla de valors. Aquest monestir parla del que és essencial per a tots nosaltres. Aquest monestir parla d'un patrimoni ètic. Un patrimoni ètic que no hem d'agafar mai com quelcom d'absolut. Hem de fer el nostre patrimoni, el de cadascú de nosaltres. Ha de ser la reflexió sobre aquestes preguntes essencials, i hem de tenir uns punts de referència, uns ideals, unes ideologies, unes idees, unes creences....

L'any 1948, el 10 de desembre, en el que a mi em sembla l'esdeveniment més important del segle XX, es va aprovar a l'Assemblea General de les Nacions Unides, la Declaració Universal –veuen? per a tots, universal vol dir que era per a tots– la Declaració Universal dels Drets Humans. I dintre d'aquests Drets Humans, que tots són indivisibles, com saben molt bé, inherents a cada persona, n'hi ha un que és més important que els altres perquè és el requisit, la condició per a l'exercici ple dels altres drets, que és la vida. Hi ha un dret que és fonamental, que és la vida de cada persona. I aquest és el gran monument que hem de conservar. És el gran monument.

Jo recordo un esdeveniment que va tenir lloc poc després de ser jo nomenat a la direcció general de la UNESCO: a l'Esfinx de Gizeh, –una meravella– li va caure l'orella dreta. I no es poden imaginar, van arribar allí, al meu despatx, uns quants “miri el què ha passat!”. Jo els vaig dir: no veig que sigui tan preocupant. Ja la tornarem a posar. Ja ho veuran, d'aquí un poc temps, d'aquí dos, tres, quatre o cinc anys tornarà a estar l'esfinx de Gizeh com estava ahir, abans que li caigués l'orella. A mi no em preocupen els monuments de pedra, –els vaig dir– els que em preocupen són uns altres monuments que són molt fràgils, que són molt vulnerables, que són precisament tots els éssers humans. És la vida la que em preocupa, perquè, això sí, no li podem tornar a posar l'orella, no li podem tornar a la vida quan amb violència, quan amb aquesta cultura d'imposició i cultura de la força, aquesta vida s'ha perdut.

Per tant, el primer que hem d'aprendre a conservar és la vida. El primer que hem de saber respectar és la vida de cadascú. I, per tant, el mateix vaig dir quan també em van venir tots molt astorats a parlar d'aquests budes de Bamiyan.

Primer, perquè els ho vull dir amb tota sinceritat, jo els havia vist i ja no tenien tot el que era la fesomia de persona, els peus, la cara, tot això ja els ho havien mutilat. I em van dir: "és que ara aquests bèsties el que faran! tota la comunitat estava mobilitzada... i jo els vaig dir: si són de pedra! Ja els arranquem. A mi el que em preocupava, i ara també em segueix preocupant, és la dignitat dels ciutadans i ciutadanes d'Afganistan.

No els hi hem tornat aquesta dignitat. Hem deixat els talibans al seu lloc, i els hem dit que no es poden imposar d'aquesta manera bàrbara com ells ho feien, que cada persona, es tapi o no la cara..., com vulgui, és una decisió de cada persona, però el que els vull dir és que no s'arreglen les coses així, només. S'arreglen tornant a cada persona aquest sentit, aquesta constel·lació de coses que hi ha a l'entorn de cadascú de nosaltres i que es diu “dignitat humana”.

Això és el que hem de procurar, i és en això que hem d'invertir. No s'arreglen les coses només arribant i dient ara aquests que els havíem posat nosaltres, ara els traiem i en posem uns altres. No. el que ens interessa és donar aquesta llibertat d'expressió, de sentiments i de

pensaments a cada persona. Aquest patrimoni ètic avui és més necessari que mai. Perquè, avui, també el món té aquesta foscor, aquesta obscuritat, – més inquietant al meu mode de veure– que ha tingut en tots aquests anys últims. Hi ha una situació de força, una situació de violència, una situació d'hegemonia.

Quant més fosca és la nit, més necessitem alguna llum, algunes llums! I aquestes llums, a més, no poden estar somortes, no poden ser llums baixes, no poden ser llums de publicitat. Han de ser aquests valors universals que tots hem reconegut, de justícia, de solidaritat, d'igualtat, de fraternitat. Són aquestes les llums que avui ens poden orientar, sobretot quant més fosca és la nit.

Tenim, doncs, un patrimoni lingüístic, tenim un patrimoni genètic, que hem de conservar, tenim un patrimoni ètic que és fonamental. I dintre d'aquest patrimoni genètic del que tant s'ha parlat i tantes tonteries s'han dit, els vull comentar que ha estat precisament a la UNESCO on, l'any 91, es va dir "el que no podem tolerar, en conèixer bé la llengua de la vida, és que ara algú vulgui fer el que va pretendre en Hitler i el doctor Mengele, amb la genètica mendeliana". Van intentar fer éssers humans amb unes característiques predeterminades. De cap manera!

El Consell d'Europa, la Declaració Universal dels Drets Humans, la Declaració del Genoma humà, que es va aprovar a proposta de la UNESCO a l'Assemblea General de Nacions Unides l'any 1.997, totes diuen clarament que el patrimoni genètic és, des d'un punt de vista moral, patrimoni de la Humanitat. Veuen? Ja ho hem protegit perquè no podíem deixar que ningú digués: "i ara farem aquesta persona d'aquesta manera, amb aquestes característiques".

Per tant, protecció de tot el que és el nostre patrimoni, fins arribar a aquest patrimoni fonamental que és la Humanitat. La Humanitat ella mateixa, com un patrimoni de tots nosaltres, i que ha estat tan ben reflectida, al meu mode de veure, per la pròpia carta de les Nacions Unides. La carta, com vostès saben, comença dient "Nosaltres, els pobles..." Va ser a iniciativa dels nord-americans, precisament després d'aquella guerra terrible de l'any 39 a l'any 45, on hi va haver també soldats que s'immolaven, els kamikazes, com vostès saben... Va ser després d'aquella guerra terrible de genocidi i d'extermini d'unes fórmules abominables. Van ser els americans que a San Francisco van dir "nosaltres, els pobles..." Hem d'estar tots plegats, no podem excloure ningú perquè si no, no podem anar endavant i no podem conservar aquesta terra que té problemes molt forts, aquestes cultures, aquests principis morals que hem de conservar.

"Nosaltres, els pobles"; i es va dir tots els pobles!, i cada poble està integrat, a la seva vegada, per unes persones que totes són diferents, que totes són úniques; cada persona única: quina meravella! Aquest és el monument que hem de conservar perquè cada persona és diferent.

Cada persona, només amb el dibuix que tenim als nostres dits - això són proteïnes ectodèrmiques - ens poden reconèixer: sis mil cent milions de dibuixos diferents. I això en una cosa que es veu! Imaginin en tots els milers de proteïnes diferents que tenim cada un de nosaltres.

Cada persona és biològicament diferent a cada instant, perquè la vida és com un riu, la vida canvia contínuament. Una persona de més de 30 anys té a l'entorn d'un milió de mutacions diàries. Abans més; després, menys.

Estem contínuament en aquesta mutació. Ja no els dic des d'un punt de vista intel·lectual. Ja no som els que érem quan hem entrat aquí aquest matí, ja hem escoltat, ja hem pensat, ja hem oblidat algunes coses, n'hem recordat unes altres, hem imaginat, hem inventat, hem somiat..., i això, el resultat a cada instant d'aquest canvi permanent, això és aquesta fantàstica cultura de cada persona, d'aquesta unitat que és la diversitat extrema: cada persona única, capaç de crear.

Aquesta és la humanitat que hem de saber conservar, perquè com deia abans, aquesta diversitat amb aquesta capacitat creadora és la nostra riquesa. Estar units a l'entorn d'aquests, quatre o cinc o sis valors essencials, universals, és la nostra força.

I això, aquesta humanitat unida "nosaltres, els pobles" és la que hem de procurar mantenir com el gran patrimoni que no hem de deixar que tingui exclusions, que no podem consentir que hi hagi ningú que predetermini, ni ningú que elimini.

Per això hem de canviar de cultura. Estem en una cultura, ja ho veuen, de força, una cultura de guerra, que hem heretat, des de sempre.

Jo recordo que a Virtèlia, quan estudiava llatí –a més amb un professor fantàstic–, el Ramon Fuster, quan llegíem Ciceró ja deïem "*si vis pacem para bellum*": si vols la pau, prepara la guerra. És un disbarat! Va ser un proverbi que es va crear pels poderosos. I la guerra qui la fa? Els més dèbils, com sempre. Els que van a primera línia, els que van a donar la seva vida, no

saben ben bé per què ni per qui, aquests no són els que haguessin pogut evitar la guerra. Sí que ho són els que pensen que si vols la pau, prepara la guerra.

El resultat ha estat catastròfic. El segle XX ha tingut un balanç realment abominable: morts i morts; hem tingut progressos fantàstics per evitar el sofriment, per evitar la mort, però les guerres, la violència, l'extermini han fet que no haguessin encara comès l'enorme i abominable barbaritat de predeterminar la vida, però sí que l'hem eliminada. Milions i milions de persones, milions i milions de joves...

I avui, què passa avui? Doncs avui, el mateix. Avui, hi ha moltes coses que no veiem, avui hi ha molta gent que mor de fam tots els dies.

Que aquest patrimoni fantàstic que és la Humanitat, de gent i de gent capaços de crear, de gent que és única, se'ns n'està anant, perquè no els veiem i es moren de fam tots els dies unes 30.000 persones.

Estàvem tots, ja ho veuen, ahir mateix, dient què passarà amb aquests que són en el teatre de Moscou, què els passarà? Mare de Déu, 700 persones! 30.000 moren tots els dies, perquè no saben el que passa, perquè no volem saber-ho tampoc! Un nombre semblant mor perquè no pot tenir accés als medicaments que nosaltres ja considerem una cosa totalment habitual. Perquè no poden tenir les condicions higièniques...

Ho dic perquè, si parlem de patrimoni, d'aquest monument fantàstic que és cada persona humana, hem de ser responsables i hem de dir, doncs ara mirarem més, tindrem eines per mirar aquesta gent que mor tots els dies, de fam i de falta d'accés a medicaments i de condicions higièniques elementals.

Quan jo vaig visitar la primera vegada un país que després he visitat moltes vegades i que estimo molt perquè és un país que ha patit molt, que és Haití, vaig escriure un vers que no recordo de memòria, només el final, perquè s'havia substituït el president per la força, però Haití va quedar com sempre. Es va quedar amb aquella pobresa radical, tan a prop de tant progrés i desenvolupament tecnològic, es va quedar com sempre. Jo vaig escriure:

Ya no moriréis de bala y fuego,
de olvido volveréis a moriros,
como siempre.

Perquè aquesta gent del que es mor és d'això. Es moren d'oblit perquè nosaltres som incapaços de respectar aquesta igualtat essencial de tota la gent.

Vull acabar amb les paraules d'un gran poeta català, que és una meravella. Es diu Miquel Martí i Pol. I en un dels seus poemes, parlant precisament de la força de la paraula, parlant de què és la paraula i no l'espasa, la que hem d'utilitzar, diu:

Qui, sinó tots?
Qui sinó tots hem d'estar avui presents?

La Humanitat és un patrimoni de tots, i demana que tots, sense exclusions fóssim els que poguéssim reivindicar aquesta riquesa fantàstica que representa per a tots nosaltres cada persona; cada persona és un monument irrepetible i fantàstic.

Un dia, sortint d'un lloc que es diu Ngoro-Ngoro, al nord de Tanzania, que és un cràter antic on hi ha tot tipus d'animals (la major part d'ells animals que formen part d'aquest patrimoni, també, i que són animals protegits) recordo que em va impressionar veure una nena massai. Porten tots aquests collars de colors, tan diferents, i també porten una vestimenta molt especial. Estava sola, amb una petita vara, i estava cuidant uns animals. I la vaig veure tan indefensa, la vaig veure tan desprotegida, al costat dels animals protegits, tants de milions de dòlars invertits a Ngogo-Ngoro per protegir totes aquelles feres, que evidentment, que s'han de protegir. Me la vaig quedar mirant i vaig escriure el final:

A partir d'ara només t'estimaré a tu, criatura humana.

Això és el que hem de fer, també, els queensem que la humanitat és el patrimoni més important que tenim.

Moltes gràcies.